
Szabó T. Anna

HÁROM VERS JÉKELY ZOLTÁNNAK

Ragadozók

villanyos szőrű fekete macska
pattog a szikra úgy simogatja

villan a nyelve nyalja a száját
látni a holdszem fénykarikáját

árama árad éji boszorka
nyúlik a teste kurrog a torka

éhes az édes éji vadállat

belevacog a fogam
addsa a szádat

Halottlátó

Sötét les a szem mögött
rálát napjaidra
aki beleköltözött
éji napra hívja

kit a nemlét létrehív
látszó láthatatlan
izzó fehér negatív
sötét sivatagban

teste nincs csak fénye lát
nincs alatta árnyék
néma álomdéliab
néz csak egyre vár még

*

Lát a vers a laptükör
magát beléd nézi
nézed és néz néma kör
holtakat idézni

még nem él és már nem élsz
már él és te még nem
érted-é hogy érted él
érte élj hogy értsen

*

Minden vers a holtaké
őket látod benne
élő szóval szól a holt
úgy tesz mintha lenne

szádon át vesz levegőt
szavaival láttat
test nélkül sem adja át
magát a halálnak

Szent Mihály temploma előtt, hétévesen

Áll, mint egy angyal, tömören és némán,
felmagasodva láthatatlanul –
idő-szemével érdeklődve néz rám,
mint aki fentről emberül tanul.

Ő lát, de én, ki napról napra nézem,
csak rálátok, és észre sem veszem.
Nem áll utamba, vár a tágas téren –
ő tudja már, hogy magammal viszem.

Álmatlan angyal: belefér egy szembe,
és óriás lesz, mikor rácsukom.
Majd a gonosszal harcol éjjelente –
ő tudja már, de én még nem tudom.

*

Nyolc évig őrzött két gótikus angyal,
a főtéri s a Farkas utcai,
de hatalmukat nem tudtam még akkor,
mentem tanulni, mentem játszani.

Azt tanították: teste van a légnek,
s a súlytalan kő ég felé mutat.
Két templom-angyal: tág eget ígérték,
de csontjaimba nőtték magukat.

Órizz, Szent Mihály, óvj, szép lovas Szent György,
 segíts legyőzni gyengeségemet,
 tarts, hogy megtartsak, s hogy meggyőzzek: meggyőzz –
 engedd, hogy aki voltam: az legyek.

Lator László

JÉKELY ÉS A HALÁL

A halál oka: teljes szívizomelhalás... szegény Zsolika gyermekkori szívbelhártya-gyulladás következtében egész életében súlyos szívbetegséget hordozott. Koszorúér-elmeszesedésén kívül olyan aortaszűkülete és kamrahibája volt, amivel legfeljebb ötvenéves korig szoktak élni... Hála Istennek, nem tudott a szívbetegségről, és betegségtudat nélkül élhette le az életét. Csak az a négy rettenetes nap ne lett volna! – olvasom Jancsó Adrienne torokszorító tudósítását Jékely Zoltán haláláról. Elhiszem, így volt, de nem lehet-e, hogy idegeibe, sejteibe, túlérzékeny ösztöneibe mégiscsak bele volt írva valami sejtelemféle vagy annál is kevesebb, így-úgy jelenvaló, lappangó veszélyérzet? Azért volt az az özvegye emlegette önkímélet, a másféle hajlamaival ellenkező rendszeres életmód? Ezért volna, hogy költői apperceptív szerkezetében a priori adva van a mulandóság érzése is: ha virágzó fát lát, benne látja mindjárt a lombtalan telet, ha fiatal lányt lát, eszébe jut a sír, amelyben nyugodni fog. Ezt Szerb Antal írta 1937-ben hihetetlenül érzékeny, okos, némi túlzással: Jékely Zoltán egész életművére érvényes kritikájában. Akkor jelent meg a huszonhárom éves költő első kötete, az ÉJSZAKÁK, harmincnégy vers, közte tíz nagy vers, így látta, jó négy évtizeddel később, a nemzedéktárs Vas István. Szerb Antallal egy időben, Halász Gábor így jellemzi, vagy inkább: festi Jékely versvilágát: ...mint egy furcsa, ábrákkal telerajzolt máguskönyvben, süt a hold, zörgő csontokkal indulnak sétára a halottak, a csillagok titkokat őriznek, a lélek haláltárggyal terhes, mindig ősz van és tél és éjszaka, még a nyulak is idegbajosak, még a mókások is véznák, a szerelem csontvázak ölelkezése. Ó káprázatos színjátéknak, hiteles mesevilágnak látja a Jékely-lírárt: Mennyi staffage, és milyen érzelmi helytállás a japános papírkulisszák mögött!, és úgy érzi, kántál és pózol, megjátssza ő is kortársai szerepét, a mindennapos félelmet, a baráti halált, az élet macabre eltorzítását, szóval divat, modor, de azért a kritikus a harmadik nemzedék legjelentékenyebb költőjének tartja Jékelyt, mert jelzőinek hinni kell – búgó századok, vasfogú órák, nagykörmű szél, a fogak csonthorgonya – hitelesítik a verset. Lehet persze ősoket, mintákat keresni (teszik is, okkal, sokan) a középkori haláltáncokban, ubi sunt-versekben, Villonban vagy a keserű késő romantikában, Donne-ban, Rilkében vagy Laforgue-ban. Lehet ezzel-azzal magyarázni, miért, honnan a Jékely-lírában ez az annyiféle alakot öltő, minduntalan megtestesülő rengeteg halál, az egyetemes enyészet iszonyúan gyönyörű képei, nagyjelenetei. (Találomra kettő: Egykor úgy fogsz aludni lenn a porban / emlékestül, mint egy keleti város, / amelyről már Isten se tudja, hol van. Vagy egy szerelmes séta közben: Kék csillagát sziklaszín bükk alatt / hetykén lengeti már a télizöld; / alatta nagy barlanglakó vadak / csontvázait morzsolgatja a föld.) Hadd tegyem én most oda a lehető